

Una temporada d'òpera francesa a la Girona napoleònica

Joan Gay i Puigbert

La presència d'alguns tipus d'activitat teatral durant la dominació francesa de Girona no és pas una notícia absolutament inèdita. Ja ha estat recollida en publicacions força recents (1), si bé en un principi havia passat gairebé desapercibuda pels cronistes de l'activitat cultural ciutadana. Com a exemple, es pot citar un comentari del prolífic Enric Claudi Girbal, escrit ara fa cent anys: «Como es de suponer, el Teatró debió de estar cerrado algún tiempo con motivo de los sucesos de la época. Ignoramos o cuando menos no tenemos presente en estos momentos si los franceses dieron espectáculos durante el tiempo de la ocupación de Gerona, lo cual no extrañaríamos de ningún modo.

Sólo hasta el año 1814, en que la evacuaron, volvemos a hallar noticia de haberse arrendado el Teatro para dar bailes y

comedias» (2). Avui sabem que, efectivament, es van portar a escena diverses obres teatrals i operístiques. I aquest article pretén, justament, estudiar el fenomen i remarcar el seu interès.

L'arribada de l'òpera

El teatre del qual parlava Girbal no era, naturalment, l'actual Teatre Municipal, inaugurat el 1860, sinó el seu antecessor: un local conegut com «el Pallol», situat en el mateix solar. L'immoble havia estat adquirit pels jurats de Girona ja el 1611, però fins al darrer quart del segle XVIII es va utilitzar com a magatzem. No va ser fins aleshores que aquell immoble de titularitat municipal es començà a dedicar a la nova funció de «Teatre de Comèdies», i encara amb precarietats i interrupcions que van durar fins el 1799, any destacat per importants obres

NOUVELLES ÉTRANGÈRES

NOUVELLES ESPAGNÈLES

Il a été reçu de la ville d'Opéra, qui me...
Monsieur de la Roche, et qui se rendent...
Monsieur de la Roche, et qui se rendent...

SPECTACLE.

La société dramatique sous la direction de M. De-paix, a ouvert son théâtre dimanche dernier, par un prologue qui annonçait l'embaras où se sont trouvés les acteurs pour satisfaire le public le jour même où ils l'avoient promis. Ce prologue a disposé à l'indulgence, et les personnes qui assistent au spectacle l'ont écouté avec intérêt.

Les deux petites pièces que l'on a données sont très courtes et n'ont que deux ou trois personnages. Il a donc été impossible de juger de l'ensemble de la troupe qui vient se fixer à Gironne. Néanmoins on a remarqué que les acteurs qui jouoient avoient de l'intelligence et la connaissance de la scène. On en rabaonnera mieux lorsqu'ils auront montré leurs talens dans quelques pièces choisies et plus agréables.

Les loges offroient une réunion nombreuse de jolies femmes, élégamment parées, et l'on espère que cette réunion augmentera encore d'élégance et de grâces, lorsque les acteurs français se seront adjoints des acteurs espagnols, qui joueront des pièces écrites en langue Castillane.

On avoit fait beaucoup de dépense en lumière, cependant la salle étoit mal éclairée: cela vient de ce que les lumières étoient réparties sur les provisions au lieu d'être réunies au centre. On ne peut trop engager le Directeur à éclairer avec des quinquets, ou du moins à établir au milieu par le moyen d'un grand lustre, une masse de lumière qui puisse porter ses rayons jusqu'au fond des loges.

LE DESERTEUR
DRAME EN TROIS ACTES.
DÉDIE
Et Son Altesse Sérénissime
MONSIEUR
LE DUC D'ORLÉANS
PREMIER PRINCE DU SANG.
Représenté par les Comédiens Italiens ordinaires du Roi le 6 Mars 1769.
THÉÂTRE FRANÇAIS DE LA HAYE

La primera página de un número de La Gazette de Gironne

Portada d'un exemplar de la Gazette de Gironne.

Pàgina de la Gazette de Gironne on s'informa de l'inici de les representacions

Portada de l'òpera Le Deserteur, una de les representades a Girona durant la temporada de 1812.

d'habilitació (3). A partir d'aquell moment, l'activitat va ser més regular i intensa, també amb una presència assídua d'esdeveniments musicals. Així, en dos moments concrets de l'any, la música feia entrada al teatre de manera gairebé fixa: pels balls de Carnestoltes i pels de les Fires de Sant Narcís, a més d'alguns «Conciertos de Música», organitzats més esporàdicament (4).

Amb tot, no hi ha en cap moment una constància documental d'activitat operística. Certament, és ben possible que durant el segle XVIII tingués lloc a la ciutat alguna funció d'òpera. Fins i tot, semblaria normal, i alguns indicis indirectes ho confirmarien. Però sempre amb un caràcter de fet extraordinari i aïllat. I l'única notícia efectiva relacionada amb aquest tema és una carta escrita per «Joseph Croce, Impresario de una Compañía de Operas y Bailes», el qual ofería a l'Ajuntament la seva plantilla de set cantants, set ballarins i sis músics pels mesos d'octubre i novembre de 1780, disposats a «representar más óperas diferentes en este corto tiempo que no se representan en Barcelona ni otra capital en todo un año» (5). Finalment, però, les condicions econòmiques van impedir arribar a un acord, de manera que les òperes franceses representades el 1812 es poden considerar viablement la primera temporada (és a dir, amb un mínim de continuïtat) documentada fins ara a la ciutat.

La Girona francesa

Una ciutat, però, que vivia una situació històrica ben peculiar. I és que, poc temps després dels famosos setges que en les dècades següents van donar lloc a tanta literatura pujada de to, Girona es podia considerar l'autèntica capital de la Catalunya ocupada pels francesos, «nucli vital del Règim Civil,

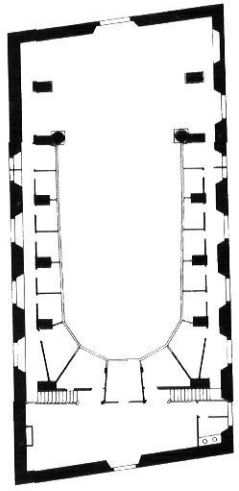
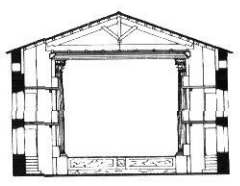
bastió dels seus caps i sostre de les realitzacions intruses al nostre país» (6). Així com Barcelona es trobava envoltada per territoris plens d'insurgències, que dificultaven el control per part dels exèrcits francesos, els territoris del «Departament del Ter» eren, cap al 1812, el model de la implantació de l'administració napoleònica a Catalunya i, per descomptat, del seu sistema fiscal.

La situació propiciava, doncs, la presència sovintejada (i moltes vegades permanent) dels personatges més destacats del règim dominador, com ara el propi governador general de Catalunya, Charles Decaen, que fixà la seva residència a Girona. Ara bé, aquesta i altres figures del règim napoleònic no eren sinó símptomes d'una realitat molt més àmplia: una forta dotació militar i un ampli cos de funcionariat civil, tots ells d'origen francès. En resum: una colònia de dos milers de francesos, instal·lats en una ciutat on el nombre de gironins oscil·lava entorn als quatre mil cinc-cents.

Aquest marc explicaria la implantació de diversos elements de la vida i la cultura franceses. I també l'aparició, a partir del 2 de gener de 1812, de la Gazette de Gironne, una publicació creada per decret, amb caràcter gairebé de diari oficial, que apareixia dos cops per setmana al servei de l'ideari i del personal de l'imperi francès (7). Els seus textos, acompanyats de la traducció al castellà, eren d'una tendenciositat més

Teatre del Pallol, entre 1700 i 1837. Primer pis i secció

DIBUIX: JOSEPH M. BIRULÉS

que evident, però això no priva que traslluïssin també algunes dades sobre la vida quotidiana del moment. D'aquesta manera, hi apareix, el 4 de juny de 1812, la crònica de l'inici de la temporada de teatre i òpera francesos, que vindria seguida en els mesos següents per diversos comentaris i crítiques sobre les successives funcions.

La «Société Dramatique»

L'autorització per a efectuar les representacions, signada el 22 d'abril per Charles Rojoux, cap de la Prefectura del Ter, preveia que la temporada comencés el 20 de maig i es perllongués fins al diumenge de Rams de l'any següent (8). De tota manera, la primera funció es va retardar onze dies, per diverses dificultats, i les informacions de la *Gazette de Gironne* demostren que va haver-hi continuïtat durant tot l'estiu. L'última crítica publicada correspon a la funció del trenta d'agost. Tot i això, de l'estat de comptes del teatre se'n pot deduir, a més del bon rendiment econòmic de les representacions, que aquestes es van anar succeint, com a mínim, fins al principi de novembre (9). I encara es pot localitzar l'anunci d'una funció «por extraordinario» pel dinou de desembre. Ara bé, la manca de documentació relativa a l'any 1813 fa impossible dir si la temporada va arribar al seu final previst.

De la «Compañía» o «Sociedad Dramática» que va actuar a Girona durant aquest temps, se n'ha localitzat el nom de deu actors i actrius: M. Rouquier, M. Manceau, Mme. Olivier, Mme. Cochet... D'entre ells, però, destaquen els tres que signaven la sol·licitud per «jouer l'Opere et la Comédi a Gironne», ja que en certa manera els podríem considerar dirigents. No és pas casualitat que siguin els únics de qui es coneix alguna altra notícia. Un d'ells, M. Henry, va arribar a ser arrendatari del Teatre en la temporada següent (10). Un altre, M. Depoix, apareix qualificat a les cròniques com a director de la companyia, i en la temporada anterior havia estat actuant a Barcelona amb una «Compañía de Teatro Francés». Finalment, Mme. Laure Lebrún, una de les solistes de Girona, també està documentada l'any 1811 a Barcelona, dirigint una «sociedad de Óperas» formada per *amateurs* (11).

IUR.D.M.

SOLIMAN SECOND

THÉÂTRE FRANÇAIS DE LA HAYE
OU
Les Trois Sultannes

Gravé par Mlle Ch. Louis Vendôme

Compasos inicials de la primera de les òperes documentades a Girona per la temporada de 1812.

De tota aquesta informació se'n deriva que la temporada del 1812 a Girona no va pas sorgir de sobte, sense cap preparació, sinó que és un fet artístic amb els seus precedents i amb certa continuïtat. Fins i tot, a Girona mateix, hi ha constància d'una primera «companyia de còmics francesos» que el 10 de maig de 1810 van posar en marxa el Teatre per primer cop després dels setges, i un cop efectuades les reparacions necessàries (12).

Malauradament, però, no es conserva altra cosa que la pròpia notícia, sense referències al desenvolupament de les seves activitats.

La temporada de 1812 i el seu públic

En el quadre-resum de la temporada hi apareixen només aquelles obres que són comentades a la *Gazette*

de Gironne. Segurament se'n van representar més, però no en queda cap constància. Malgrat tot, es pot observar que les obres programades a Girona corresponen als autors més típics de l'òpera francesa a final de l'Antic Règim. Es combina sovint, en la mateixa sessió, una comèdia lleugera amb una òpera que, a jutjar pels comentaris del crític de la *Gazette* (que no signava mai els escrits), no sempre assolía els nivells de qualitat desitjables. No falten, però, abundants elogis quan la funció ha estat bona. D'entre ells, podríem escollir aquest: «Les acteurs, cependant, ont montré beaucoup de zèle. Mme Lebrum a chanté avec agrément, et a été fort applaudie. Mme. Oivier a très bien rempli le role de la fée Aline: cette actrice a de la tenue à la scène et de l'intelligence. MM. Manceau, Henry te Depoix, se sont distingués dans

Dia	Obra	Autor	Any	Revista
Diumenge 31-V-1812	Dues peces curtes (no s'especificuen els títols)			núm. 45 (4-VI-1812)
Diumenge 7-VI-1812	Souliman Second ou Les trois Sultannes	Paul César Gibert (1717-87)	1761	núm. 47 (11-VI-1812)
	L'habitant de la Guadeloupe + una peça curta			núm. 48 (14-VI-1812)
	La belle Arsenne Les fausses infidélités	Pierre Alexandre Monsigny (1729-1813)	1773	núm. 50 (21-VI-1812)
Diumenge 21-VI-1812	Le jugement de Salomon (drama) Le dépit amoureux (comèdia)			núm. 51 (25-VI-1812)
Dijous 25-VI-1812	Silvain	André Ernest Modeste Grétry (1741-1813)	1770	núm. 52 (28-VI-1812)
Dijous 2-VII-1812	Les folies amoureuses (comèdia) Le Secret	Jean Pierre Solié (1755-1812)	1796	núm. 54 (5-VII-1812)
Dijous 20-VIII-1812	Les Rivaux d'eux mêmes (comèdia) Le Déserteur (òpera) Monsigny (1729-1813)	Pierre Alexandre		núm. 68 (23-VIII-1812)
Diumenge 23-VIII-1812	Hélène Marianne ou l'amour maternel (òpera)	Nicolas-Marie Dalayrac (1753-1809)	1796	núm. 69 (27-VIII-1812)
Diumenge 30-VIII-1812	Amant, auteur et valet Marianne (òpera) Le Rendez-vous Bourgeois	Nicolas Isouard, alias «Nicolo» (1775-1818)	1807	núm. 71 (3-IX-1812)
Dissabte 19-XII-1812	La Belle au Bois Dormant Les trois Aveugles			núm. 101 (17-XII-1812)

Quadre-resum
de la temporada
d'òpera del 1812,
segons les informacions
de la Gazette de Gironne.

Notes

- (1) Lluís Ma. de Puig, *Girona francesa, 1812-1814*, Ed. Gòthia, Girona, 1976. Josep Ma. Birulés, Josep Ma. Fonalleras, Pere García, Ignasi de Solà-Morales, *Història del Teatre Municipal de Girona*, Ajuntament de Girona, 1985.
- (2) Enric Claudi Girbal, «El teatro en Girona», *Revista de Girona* vol. XVII, pàg. 40, 1893.
- (3) L'evolució històrica completa de l'edifici i les activitats del Teatre queden recollides en el compendi ja citat a la nota 1.
- (4) *Arxiu Històric Municipal de Girona, Sèrie 6.3.*, Lligall núm. 1. Hi ha constància, entre 1800 i 1807, que es contractaven dotze músics cada vegada que hi havia balls. També hi ha notícia d'altres actuacions, com ara 6 concerts en el mes d'agost de 1802.
- (5) AHMG. La carta, datada a Tarragona el 20 d'agost de 1780, es conserva també al Lligall núm. 1 de la documentació referida al Teatre, i la resposta consta en el Registre de Cartes, Lligall núm. 6, fol. 7.
- (6) Lluís Ma. de Puig, Op. cit., pàg. 91. No cal dir que l'autor realitza un estudi complet del període de dominació napoleònica, totalment fora de l'abast d'aquest article.
- (7) Sobre la *Gazette de Gironne*, Carles Rahola, *La dominació francesa de Girona*, pàg. 70-72. Publicacions de *La Revista*, Barcelona, 1922.
- (8) ACA, Caixa LIV, Lligall 29, Plec 2. Lluís Ma. de Puig reproduceix aquest document en l'apèndix XV del seu llibre.
- (9) AHMG. Sèrie 6.3. Lligall núm. 1. Estat de comptes del Teatre, amb data 5-XI-1812.
- (10) Concretament del 15 de maig al 31 de desembre de 1813. AHMG, Sèrie 6.3. Lligall núm. 1.
- (11) José Subirà, *La òpera en los teatros de Barcelona*, vol. I, pàg. 59-68, Ed. Millà, Barcelona, 1946.
- (12) AHMG. Manual d'Acords, 1810. Al foli 99 s'hi pot llegir: «Miquel Feliu i Molinas, vequí de esta Ciutat amb la major veneració exposa: Que de resultes de la empresa que feu amb lo Autor de una compañía de comichs Francesos, ab lo coneixament de V.S. de recompondrer la Casa Teatro de esta ciutat...». Aquest «Autor» era «Francisco Debordes, de nació francès».
- (13) *Gazette de Gironne*, núm. 50 i 69. (21-VI-1812 i 27-VIII-1812, respectivament).
- (14) Íd. núm. 51 i 48 (25-VI-1812 i 14-VI-1812).
- (15) Íd. núm. 45 (4-VI-1812).
- (16) Íd. núm. 47 (11-VI-1812).
- (17) Íd. núm. 48 (14-VI-1812).

leurs emplois» o bé aquest altre: «Cette dernière pièce, surtout, a été exécutée avec une précision, une vérité, qui ne laissent rien à désirer» (13).

D'altra banda, les precàries condicions en què es devia desenvolupar el treball de la companyia d'actors no van pas impedir la presència constant de públic: «L'affluence de public est un motif de plus pour le satisfaire; la salle étoit très bien garnie Dimanche». Però, de tota manera, no es pot perdre de vista com era aquest públic. El mateix cronista ho descriu en un petit passatge que ens transporta de ple a l'ambient que es respirava en els espectacles de l'època: «VÍ a muchas gentes sentadas otras de pie, algunas que hacían gestos, y hablaban, y otras que dormían» (14).

I tota aquesta gent, eren només militars francesos? En la seva majoria sí. Però també s'indica que «les loges offroient une réunion nombreuse de jolies femmes, élégamment parées» (15), potser les mateixes que van assistir, el

4 de juny del mateix 1812 al ball organitzat pel baró de Gérando al Palau de la Intendència, «en homenaje a las damas gerundenses» (16). I encara, en un altre moment, des de la *Gazette de Gironne* es diu: «Nous avons des raisons de croire que Molière même plairait aux Catalans» (17), confirmant així que assistien a les representacions o que, almenys, aquest era un dels objectius de l'activitat teatral, que no es pot considerar en cap moment només com un simple esdeveniment cultural o d'entreteniment, sinó que comptava també amb la força sociològica de fer presents a Girona l'ambient i els costums francesos. En definitiva, producte francès destinat a consumidor francès? A la vista de tot el que s'ha exposat fins aquí, la resposta no pot ser de cap manera una afirmació sense matisos.

Joan Gay i Puigbert
és musicòleg